

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Äänekosken kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Pidämme todennäköisenä, että koulutusten siirtyminen yhdelle toimijalle mahdollistaa koulutus- ja työllistymisen polkujen kokonaisuuden selkeämmän koordinoinnin. Luku- ja kirjoitustaidon opetussuunnitelma tukee valtakunnallisesti laadukkaan opetuksen toteutusta.

Uudistus vahvistaa työelämälähtöisyyttä, mutta ei ratkaise kotoutujien oppimisvalmiuksien suuria eroja. Lain perusteluissakin todetaan, että osa maahanmuuttaneista tulee ilman luku- ja kirjoitustaitoa ja että osa tarvitsee pidempää koulutuspolkua, erityisesti jos taustalla on trauma- tai terveydellisiä haasteita, jotka vaikuttavat kognitiivisiin kykyihin. Maahanmuuttaneen koulutuspolku on näihin haasteisiin nähden suhteellisen lyhyt, joten tulee varmistaa, että koulutukset alkavat heti maahan saavuttua ja ovat mahdollisimman tarkoituksen mukaisia. Seutukaupungeissa maahanmuuttaneita on vähäisempi määrä, jolloin kuntien on vaikea järjestää koulutuksia oikea-aikaisesti ja kustannustehokkaasti. Etäopetus ei ole kaikille maahanmuuttaneille soveltuva koulutusmuoto.

Koko- tai osa-aikaisen työskentelyn mahdollistaminen kotoutumiskoulutuksen rinnalla on järkevää.

Aikuisten perusopetuksen rajaaminen alle 30-vuotiaille on sinällään kannatettavaa, mutta uhkana on, että yli 30-vuotiaista he, joilla ei ole perusopetuksen tutkintoa, eivät voi edetä suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt vaikuttaisivat merkittävästi kuntien halukkuuteen vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Vastaanottoon varautumisen kustannukset tulisi jatkossakin korvata, jotta kuntien vastaanoton mahdollisuudet jatkuvat. Nykyinen 4-8kk raja voi tulla vastaan kunnista riippumattomista syistä, kun pakolaisten saapuminen Suomeen viivästyy. Vastaanottoon varautumisen kustannusten korvausten poistaminen voi ohjata kuntia siihen, että vastaanottoon ei varauduta, vaan perushankinnat jäävät hyvinvointialueiden vastuulle täydentävänä toimeentulotukena myönnettäväksi.

Rahoituksen muutos valtionosuuksiin uhkaa leikata merkittävästi kuntien tuloja, joka vaikuttaa pienten ja keskisuurten kuntien palveluiden järjestämiseen. Laskennallisiin korvauksiin on kohdistunut jo huomattavia leikkauksia edellisessä uudistuksessa, joten tässä esityksessä tasoleikkauksesta tulisi luopua.

Rahoituksen ohjaaminen pois vapaalta sivistystyöltä uhkaa oppilaitosten olemassaoloa. Maahanmuuttoon liittyvät koulutukset ovat iso osa näiden oppilaitosten toimintaa. Vapaan sivistystyön oppilasohjaus nojaa paljolti lapsiin ja nuoriin, joiden määrä on vähenevä sekä maahan muuttaneisiin ja ikäihmisiin. Huoli on, että vapaan sivistystyön toimintamahdollisuudet kapenevat niin paljon, että toiminta ei ole enää kannattavaa ja tämä heijastuu alueelliseen elinvoimaan. Tämä tarkoittaa irtisanomisia ja oppilaitosten toiminnan lakkautuksia, erityisesti keskisuurien kaupunkien ympäristöissä ja haja-asutusalueilla.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Kotoutumisen tavoitteiden ja velvoittavuuden lisääminen on sinällään tärkeä asia, mutta tässä on tärkeä huomioida yksilölliset erot ja lähtökohdat kotoutujissa. Maahan muuttaneen oma halu työllistyä ei riitä, jos työelämä ei ole vastaanottavainen tai työttömyysluvut ovat muutenkin korkeat eikä työpaikkoja ole tarjolla. Lain tulisi kannustaa työnantajia ja elinkeinoelämää palkkaamaan kotoutuja-asiakkaita.

Yhteiskuntaorientaation velvoittavuuden tulisi koskea kaikkia maahanmuuttajia oleskelulupastatuksesta riippumatta, jotta oikeudet, velvollisuudet ja suomalaisen yhteiskunnan pelisäännöt ymmärretään riittävästi.

Velvoittavuuden lisääminen on mahdollista vain, jos saavutettavuutta vahvistetaan samanaikaisesti. Sanktiomallia ei tule soveltaa tilanteissa, joissa kielitaitotavoite tai osallistumisvelvoite ei ole realistinen. Muutoin riskinä on syrjäytymisen ja toimeentulon heikkenemisen lisääntyminen, mikä on vastoin kotoutumisen tavoitteita.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Palveluprosessin muutokset kotoutumisen alkuvaiheeseen ovat varmasti osittain tarpeellisia. Tässäkin on tärkeä lainsäätäjien kiinnittää huomiota alueiden eroavaisuuksiin maahan muuttaneiden määrissä sekä pienten kuntien mahdollisuuksista järjestää palveluita pienille kieliryhmille nopeasti. Oleellista on, että kotoutuja pystytään ohjaamaan hänen oman tarpeensa mukaisiin palveluihin, että hän ymmärtää ne, pysyy mukana tahdissa ja että nämä edistävät hänen kotoutumistaan ja omatoimisuuttaan. Aiempi pidempi kotoutumisaika antoi tässä suhteessa enemmän liikkumavaraa.

Ehdotuksessa kunnille siirtyy lisää vastuuta palveluprosessista tilanteessa, jossa rahoitusta leikataan ja osa aiemmista tukirakenteista, kuten monialaisen yhteistyön erillisestä sääntelystä, poistetaan. Jotta kotoutuja-asiakkaiden yksilölliset tarpeet voidaan huomioida, alkuvaiheen palveluprosessin onnistuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä riittäviä resursseja. On tärkeää, että prosessin tehostamistavoitteet eivät johda palvelujen sisällölliseen kaventumiseen tai yksilöllisyyden heikkenemiseen.

Muut huomiot

Pyydämme kiinnittämään huomiota, että kunnan kotoutumista edistävät palvelut ovat paljon muutakin kuin vain opiskelun ja työllistymisen edistämistä.

Lainsäädännön tulee huomioida erilaiset maahanmuuttajaryhmät. Kiintiöpakolaisilla on usein koulutuksellisesti heikommat lähtötasot sekä mahdollisesti terveyshaasteita. Tämän vuoksi on haitallista olettaa, että he olisivat samalla tasolla työllistymisessä ja kielen oppimisessa kuin esimerkiksi työperäisesti maahan tulleissa. Hyvät väestösuhteet, yhdenvertaisuus ja kotoutuminen ovat toisiinsa linkittyviä kysymyksiä.

Äänekosken kaupunki kannattaa hyvien väestösuhteiden säilyttämistä kotoutumislaisissa elinvoimakeskusten tehtävänä. Elinvoimakeskuksilla on alueellinen kotoutumisen edistämisen tehtävä ja hyvien väestösuhteiden edistämisen tehtävä linkittyy vahvasti osaksi kotoutumisen alueellista edistämistä. Elinvoimakeskusten lain säädösten perusteluissa on viitattu erillislakiin (kotoutumislaki). Jotta vältetään lain epäselvältä tulkinnalta, tulee hyvien väestösuhteiden edistäminen elinvoimakeskusten tehtävänä säilyttää kotoutumislaisissa.

Kuntien näkökulmasta valtion tulee päättää, että edellytykset kiintiöpakolaisten vastaanottamiseen ovat riittävät, jotta palveluita pystytään järjestämään lainsäädännöllisestä näkökulmasta niin, että he pystyvät elämään Suomessa ja heillä on riittävät mahdollisuudet saavuttaa asetetut tavoitteet. Kotoutumisajan tavoitteet ja aika niiden saavuttamiseen tulee olla inhimilliset, jotta kotoutujalla on aidot mahdollisuudet saavuttaa vaaditut tavoitteet.

Äänekosken kaupunki kannattaa kotoutumislain 6 luvun säilyttämistä hyvinvointialueiden kotoutumisen määrittelyssä. Lain kirjaukset antavat vahvan perustelun hyvinvointialueille

kotoutumisen kokonaisuuteen. Kohtien poistaminen laista voisi heikentää hyvinvointialueiden resurssointia kotoutumista tukeviin sosiaalipalveluihin ja ylipäättään hyvinvointialueiden panostuksia kotoutujien ja maahanmuuttaneiden huomioimiseen palveluissaan.

Veijanen Titta

Äänekosken kaupunki - Opetus- ja kasvatustoimi/Kotoutumista edistävät palvelut